

روزنامه‌نگاری سنتی و روزنامه‌نگاری سایبر در جامعه اطلاعاتی

آثار فن آوری‌های نوین ارتباطی بر آزادی بیان

دکتر یونس شکرخواه*

دکتر نعیم بدیعی**

تاریخ دریافت: ۸۴/۴/۲۶

تاریخ پذیرش: ۸۴/۹/۲۵

چکیده

در این مقاله به این پرسش کلیدی پاسخ داده خواهد شد که آیا گفتمان تعیین دستور جلسه و برجسته‌سازی و نیز جریان یکسویه اطلاعات در روزنامه‌نگاری سنتی چایی به سوی سطح وسیعی از توده‌های مخاطب در حال انتقال است یا خیر و آیا روزنامه‌نگاری

* - دکترای ارتباطات دانشگاه علامه طباطبایی

** - استاد گروه علوم ارتباطات اجتماعی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی

badei@atu.ac.ir

آنلاین با گونه پیشتازش یعنی روزنامه‌نگاری سایبر که با تکیه بر تکنولوژی‌های نوین ارتباطی در این انتقال گفتمان نقش ایفا کرده، به آزادی بیان کمک می‌کند یا خیر.

اگر چه در پژوهش گسترده اصلی، همه تلاش متمرکز بر این نکته بوده است که مفهوم سایبرژورنالیسم و همین انتقال گفتمان از چهار مسیر یعنی از طریق مرور ادبیات، از طریق پرسش‌نامه‌هایی که برای صاحب‌نظران جهانی در عرصه روزنامه‌نگاری سایبر ارسال شده (پاسخ‌دهندگان به پرسش‌های این پژوهش عبارتند بوده‌اند از: پروفیسور مایندی مک آدامز از دانشگاه فلوریدا، سردبیر سایت سایبر ژورنالیسم و رسانه‌های سایبر و مسئول توسعه متن در سایت واشنگتن پست؛ پروفیسور رالف برنگر، استاد روزنامه‌نگاری و ارتباطات جمعی دانشگاه امریکایی قاهره، متخصص مهارت‌های روزنامه‌نگاری و کارشناس ارتباطات بین‌الملل؛ برتران پکه ری، سردبیر وبلاگ سردبیران جهان، فروم مجازی سردبیران جهان در زمینه بحث درباره سایبر ژورنالیسم؛ پروفیسور وینسنت ماسکو، رییس پژوهشگاه ارتباطات و جامعه در دانشکده جامعه‌شناسی دانشگاه کوینز کانادا؛ پروفیسور نیل نمت، روزنامه‌نگار و استاد روزنامه‌نگاری در دانشگاه پوردو ایالات متحده آمریکا، پروفیسور لارنس پینتاک، استاد روزنامه‌نگاری در دانشگاه میشیگان آمریکا، گزارشگر سی.بی.اس و ای.بی.سی نیوز، نویسنده امریکن ژورنالیسم ریویو، تایمز لندن، سانفرانسیسکو کرونیکل و نیویورک تایمز، کاندیدای جایزه امی و برنده دو جایزه باشگاه مطبوعاتی ماورای بحار؛ پروفیسور نورا پاول، رییس انستیتوی مطالعات رسانه‌های نوین، مسئول بخش تمرکز بر تأثیرات محیط رسانه‌های مدرن بر محتوا در انستیتوی مطالعات رسانه‌های نوین، استاد کالج روزنامه‌نگاری و ارتباطات جمعی دانشگاه مینه‌سوتا آمریکا، سردبیر بخش اطلاعات در میامی هرالد از ۱۹۷۹ تا ۱۹۹۱ و عضو سازمان برجسته آموزشی ارتباطاتی پوینتر از ۱۹۹۱ تا ۲۰۰۰،

عضو بخش رسانه‌های نوین در انستیتوی رسانه‌های امریکا و عضو انجمن خبرهای آنلاین و عضو پروژه نیوزپلکس در زمینه آموزش روزنامه‌نگاران در اتاق خبر آینده؛ پروفیسور یحیی کمالی پور، رییس دانشکده ارتباطات و هنرهای خلاق دانشگاه پوردو امریکا، سردبیر سه نشریه آنلاین ژورنال رسانه‌های جهانی، مانیتور رسانه‌های جهانی و دهکده جهانی؛ کرافورد کیلیان، نویسنده کانادایی، کارشناس روزنامه‌نگاری و وب‌نویسی و سردبیر سایت معروف نوشتن برای وب، از طریق بررسی مصوبه‌های بین‌المللی و نیز از طریق سنجش نگرش‌های روزنامه‌نگاران ایرانی به گونه علمی شناسایی شود، اما در این جا صرفاً به بخش مربوط به سنجش نگرش روزنامه‌نگاران سایر روزنامه‌نگاران چایی در قبال انتقال گفتمان تعیین دستور جلسه و برجسته‌سازی و جریان یک‌سویه اطلاعات به سوی مخاطبان و نقش تکنولوژی‌های نوین ارتباطی در این انتقال گفتمان پرداخته می‌شود.

واژه‌های کلیدی: روزنامه‌نگاری سنتی، روزنامه‌نگاری سایر، تکنولوژی‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی، گفتمان تعیین دستور جلسه و برجسته‌سازی، آزادی بیان، آزادی رسانه‌ها، روش کیو، سانسور، تهدید آزادی بیان، رسانه‌های الکترونیک، جامعه اطلاعاتی، دسترسی آزاد به اطلاعات، آزادی بیان در اینترنت و آموزش روزنامه‌نگاری سایر

مقدمه

هنوز پژوهش‌های عمده‌ای در مفهوم سایر ژورنالیسم و تأثیرات تکنولوژی‌های نوین بر آزادی بیان صورت نگرفته است. طبق آخرین پژوهش مرکز بین‌المللی مطبوعات (International Press Center) وابسته به فدراسیون بین‌المللی

روزنامه‌نگاران (International Federation of Journalists) تحت عنوان آزادی رسانه‌ها و آزادی بیان در جامعه اطلاعاتی: پژوهش‌ها و پروژه‌های منتخب^(۱) که در ابتدا در اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی در ژنو ارایه و سپس در همان سال ۲۰۰۳ در کتابی از یونسکو با عنوان وضعیت پژوهش در جامعه اطلاعاتی^(۲) منتشر شد، کارهای پژوهشی در عرصه جامعه اطلاعاتی تاکنون به طور کلی بر سه عرصه متمرکز بوده است:

- ۱- ربط داشتن: به اصلی‌ترین مضامین آزادی بیان و آزادی رسانه‌ها.
- ۲- معاصر بودن: عمده پژوهش‌ها از سال ۱۹۹۹ به بعد دنبال شده است.
- ۳- توجه عمومی: موضوعات حقوق شهروندان و کار روزنامه‌نگاران مورد توجه بوده است (Boafo, 2003: 49).

اگرچه این پژوهش هم بر حوزه‌ها متمرکز است، اما نکته مهم در این گزارش این است که به رغم بررسی پژوهش‌های موجود از سال ۱۹۹۹ به بعد باز هم گزارش مرکز بین‌المللی مطبوعات با نام «آزادی رسانه‌ها و آزادی بیان در جامعه اطلاعاتی: پژوهش‌ها و پروژه‌های منتخب» با طرح چند پرسش به پایان می‌رسد که نخستین آن‌ها این پرسش است: تاثیر جامعه اطلاعاتی بر رسانه‌های سنتی چیست؟ چه تغییراتی در روزنامه‌نگاری در حال وقوع است و چه تأثیراتی بر خوانندگان، شنوندگان، بینندگان و مصرف‌کنندگان اطلاعات خواهد گذاشت؟ (Ibid, 55).

در واقع باید گفت انتهای تازه‌ترین تحقیق فدراسیون بین‌المللی روزنامه‌نگاران، آغاز این پژوهش است.

1- Press Freedom and Freedom of Expression in the Information Society: Selected Studies and Projects

2- Status of Research on the Information Society

چهارچوب نظری و اهمیت آن

اهمیت این پژوهش در توجه به این چارچوب نظری است که گفتمان تعیین دستور جلسه و برجسته‌سازی (agenda setting) و نیز جریان یک‌سویه اطلاعات (one-way flow of information) در روزنامه‌نگاری سنتی چاپی (printed media) به سوی سطح وسیعی از توده‌های مخاطب در حال انتقال است و روزنامه‌نگاری آنلاین باگونه پیشتازش یعنی روزنامه‌نگاری سایبر با تکیه بر تکنولوژی‌های نوین ارتباطی در این انتقال گفتمان نقش ایفا می‌کند.

در این پژوهش که برای نخستین بار در ایران صورت می‌گیرد، این انتقال گفتمان از چهار طریق به گونه‌ای دقیق و علمی اثبات شده است: از طریق مرور ادبیات، از طریق ارسال شش پرسش برای صاحب‌نظران جهانی در عرصه روزنامه‌نگاری سایبر، از طریق بررسی مصوبه‌های بین‌المللی و نیز از طریق سنجش نگرش‌های روزنامه‌نگاران.

اما در این جا تنها نتایج مرتبط با سنجش نگرش‌های روزنامه‌نگاران دو عرصه سایبر و چاپی ارائه می‌شود و از میان روش‌های به کار گرفته شده در پژوهش اصلی، به دلیل پرداختن به بخش سنجش نگرش‌های این دو گروه از روزنامه‌نگاران، صرفاً به روشی اشاره می‌شود که مرتبط با نگرش سنجش روزنامه‌نگاران سایبر و چاپی است.

درباره روش این پژوهش

در این پژوهش از روش کیو (Q methodology) که توسط فیزیکدان و جامعه‌شناس انگلیسی، ویلیام استیفنسون (William Stephenson) ارائه شد، استفاده شده است.

استیفنسون که دستیار چارلز اسپیرمن (Charles Spearman) خالق تحلیل عاملی (factor analysis) بود، نویسنده اثر مرجعی در این زمینه به نام *مطالعه رفتار: تکنیک کیو و روش‌شناسی آن** است.

استیفنسون در روش کیو که یکی از مطرح‌ترین روش‌های موجود برای نگرش‌سنجی است، بر دو ماتریس مستقل داده‌ها (data matrices) تأکید می‌ورزد: اقدامات عینی (objective measures/R) و اقدامات ذهنی (subjective measures/Q) که در رابطه عاملی با یکدیگر قرار دارند (Brown). هدف اصلی او در روش کیو درگیری‌سازی فضای ذهنی (نگرش) در شرایط عینی برای درک بهتر پدیده‌های مورد بررسی است (Brown, 1996: 561-567).

دکتر نعیم بدیعی، عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی، در کتاب *سالنامه پژوهش و ارزشیابی در علوم اجتماعی و رفتاری*، در مقاله خود با عنوان «روش‌شناسی کیو» همه جوانب مرتبط با این روش را توضیح داده است. او در این مقاله با معرفی سه نوع روش کیو یعنی دسته‌بندی کیو بی ساختار (unstructured Q sort)، دسته‌بندی کیو با ساختار یک‌سویه، و دسته‌بندی کیو با ساختار دوسویه یا فاکتوریال (two-way factorial) درباره روش مزبور می‌نویسد: در این روش، گویه‌ها یا مفاهیم مورد بررسی (مضمون، عبارت، جمله، عکس، خبر، ...) با کمک پاسخگویانی که دارای ویژگی‌های مشترک باشند، با استفاده از مقیاس لیکرت و تحلیل عاملی مورد بررسی و ارزشیابی قرار می‌گیرند... این گویه‌ها روی کارت‌های مقیاس لیکرت از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف در خصوص سنجش نگرش‌ها یا قابل‌استفاده و غیرقابل‌استفاده (در مورد اخبار) مورد ارزشیابی و رتبه‌بندی قرار می‌گیرند، به صورتی

* The Study of Behavior: Q-technique and Its Methodology (1953)

که توزیع فراوانی گویه‌ها بر روی مقیاس لیکرت، نرمال یا شبه‌نرمال باشد» (بدیعی، ۱۳۸۱: ۱۵۵).

انتخاب گویه‌ها: ابتدا هشتاد و هشت گویه در پنج حوزه زیرتهیه شد:

۱. گویه‌های مربوط به تفاوت‌های آزادی بیان و روزنامه‌نگاری سنتی و روزنامه‌نگاری سایر،

۲. گویه‌های مربوط به روزنامه‌نگاری سایر و جامعه اطلاعاتی،

۳. گویه‌های مربوط به آینده روزنامه‌نگاری سایر و سنتی،

۴. گویه‌های مربوط به ماهیت وبلاگ‌ها، و

۵. گویه‌های مربوط به تفاوت‌های روزنامه‌نگاری سنتی با روزنامه‌نگاری سایر.

سپس با انتخاب شصت گویه از میان آن‌ها در یکدیگر ادغام و در اختیار پاسخ دهندگان قرار داده شدند.

ارزشیابی گویه‌ها: ارزشیابی گویه‌های پژوهش توسط بیست روزنامه‌نگار باتجربه در زمینه روزنامه‌نگاری سنتی و بیست روزنامه‌نگار باتجربه در حوزه روزنامه‌نگاری آنلاین صورت گرفته است.

گویه‌های این پژوهش: شصت گویه این پژوهش که مربوط به تفاوت‌های آزادی بیان در روزنامه‌نگاری سنتی و روزنامه‌نگاری سایر، مربوط به روزنامه‌نگاری سایر و جامعه اطلاعاتی، مربوط به آینده روزنامه‌نگاری سایر و سنتی و مربوط به وبلاگ‌ها هستند، در پیوست ارائه شده‌اند.

استخراج نتایج

با پردازش پاسخ‌های چهل پاسخ دهنده (بیست روزنامه‌نگار عرصه سایر و بیست

روزنامه‌نگار عضو رسانه‌های چاپی) درباره شصت گویه ارائه شده به آنان، مجموعه پاسخ دهندگان در دو گونه طبقه‌بندی شدند.

گونه اول: گونه اول روزنامه‌نگاران سایر هجده نفر شدند (چهارده روزنامه‌نگار عرصه سایر و چهار روزنامه‌نگار عضو رسانه‌های چاپی)؛

گونه دوم: گونه دوم روزنامه‌نگاران چاپی ۲۲ نفر شدند (شانزده روزنامه‌نگار عضو رسانه‌های چاپی و شش روزنامه‌نگار عرصه سایر)؛

ضریب همبستگی پیرسون میان پاسخ‌های این دو گونه ۰/۶۱۸ است (مجموع گویه‌های مورد توافق ۴۲ مورد).

انتقال گفتمان در دو زمینه

الف - در زمینه گویه‌های مورد توافق روزنامه‌نگاران چاپی و سایر یافته‌ها حاکی از این است که گفتمان تعیین دستور جلسه و برجسته‌سازی و نیز جریان یک‌سویه اطلاعات در روزنامه‌نگاری سنتی چاپی به سوی سطح وسیعی از توده‌های مخاطب در حال انتقال است و روزنامه‌نگاری آنلاین باگونه پیشتازش یعنی روزنامه‌نگاری سایر با تکیه بر تکنولوژی‌های نوین ارتباطی در این انتقال گفتمان نقش ایفا می‌کند.

در ابتدا به توصیف جدول شماره ۱ یعنی آرایه نزولی گویه‌های مورد توافق روزنامه‌نگاران چاپی و سایر درباره شصت گویه مورد پژوهش می‌پردازیم. گویه‌های مورد توافق پاسخ دهندگان ۴۲ گویه است. کل آرایه نزولی گویه‌های مورد توافق روزنامه‌نگاران سنتی و سایر را در جدول شماره ۱ می‌بینید.

جدول شماره ۱- آرایه نژولی گویه‌های مورد توافق روزنامه‌نگاران سنتی و سایر درباره گویه‌های پژوهش

کد	گویه‌ها	میانگین نمرات z
۲۲	اگر قرار است رسانه‌ها نقش حیاتی خود را در جامعه اطلاعاتی ایفا کنند، ایجاد مقررات و قوانین از سوی دولت‌ها یک چیز است و افراط در این کار و لغزیدن به ورطه سانسور و آزار، چیزی دیگر که حقوق همه را به مخاطره می‌اندازد.	۱/۰۴
۶	دو مانع زمان و مکان بر خلاف روزنامه‌نگاری سنتی هر دو در روزنامه‌نگاری سایبر حذف شده‌اند. شما هم در هنگام تولید و هم به محض تماس با منابع خبری درجهان سایبر، در موقعیت بی‌زمانی و بی‌مکانی قرار می‌گیرید. مهم نیست که شب است یا روز یا شما در کدام قاره قرار دارید و اطلاعات مورد نظرتان در کدام قاره است، اطلاعات مورد نظر در همان لحظه در اختیارتان قرار می‌گیرد.	۱/۰۴
۵۴	داشتن فرامتن از مزایای روزنامه‌نگاری سایبر است. واژه فرامتن امکان دستیابی به تمام مطالب مربوط به آن واژه را فراهم می‌سازد. به عبارت بهتر، مفهوم فرامتن این است که متون درجهان رسانه‌های سایبر، بر خلاف روزنامه‌نگاری سنتی، به یکدیگر متصل هستند و این به درک همه‌جانبه‌تر از رویدادها کمک می‌کند.	۱/۰۱
۵۳	وب سایت‌های روزنامه‌های سنتی از رفتار اولیه خود به عنوان امتداد توزیع نسخه چاپی، فاصله خواهند گرفت و به دنبال تشکیل تحریریه مستقل و تولید محتوای ویژه و مستقل از نسخه چاپی خواهند آمد.	۰/۹۶

۰/۹۱	روزنامه‌های سایبر می‌توانند با استفاده از امکان شخصی سازی حتی برای یک نفر انتشار یابند. به این معنی که شما می‌توانید به روزنامه اینترنتی دستور بدهید که چه نوع اطلاعاتی را در اختیارتان قرار دهد و چه نوع اطلاعاتی را در اختیارتان قرار ندهد.	۱۷
۰/۸۸	هر که یک کامپیوتر داشته و به اینترنت هم دسترسی داشته باشد، می‌تواند برای خود یک وبلاگ درست کند، این اتفاق به این معناست که جریان یک سویه اطلاعات دموکراتیک تر شده و از معرض فیلتر سنتی سازمان‌های خبری سنتی دورتر شده است.	۳۳
۰/۸۰	در روزنامه‌نگاری سنتی، زمان ارتباط گرفتن با رسانه در اختیار مخاطب نیست. اما در رسانه‌های سایبر زمان ارتباط گرفتن در اختیار مخاطب است و در واقع مخاطب هر وقت که بخواهد با رسانه سایبر تماس می‌گیرد.	۴۵
۰/۷۸	برای رسانه‌های سایبر هیچ مشکلی از نظر توزیع وجود ندارد، نه برف، نه باران، نه کمبود وسایل نقلیه زمینی و دریایی و نه مشکل تنظیم ساعت ارسال نشریه با خطوط هوایی، هیچ کدام مطرح نیست.	۵۰
۰/۷۸	اگر صرفاً محتوای رسانه‌هایی چون تلویزیون، روزنامه و غیره را روی محیط وب بیاوریم، نمی‌توانیم بگوییم حالاً صاحب روزنامه‌نگاری سایبر هستیم چرا که روزنامه‌نگاری سایبر همیشه با ویژگی‌های خاص خود نوشته، گزارش و تولید می‌شود.	۴۹
۰/۷۶	یکی از مزایای روزنامه‌نگاری سایبر این است که بین روزنامه‌نگار سایبر و مخاطب او واسطه سومی وجود ندارد و در واقع تا حدودی شبیه ارتباط چهره به چهره است، چرا که امکان پس فرست به طور لحظه به لحظه برای طرفین موجود است.	۵۱

۰/۷۴	وبلاگ نویسی نوع تازه‌ای از روزنامه‌نگاری سایبر است. ما در آینده شاهد نرم افزارهایی برای وبلاگ نویسی خواهیم بود که به افراد امکان می‌دهد نه تنها خبر و نظر، بلکه گرافیک، ویدئو و صدا را هم به کار بگیرند.	۳۱
۰/۷۴	دولت‌ها در بسیاری از مواقع به بهانه جرایم واقعی (نظیر اقدامات تروریستی، پورنوگرافی، حملات نژادپرستانه و غیره در اینترنت) و به اسم حمایت از جامعه و به اسم حفظ اخلاق، رسانه‌های سایبر را فیلتر می‌کنند.	۴۳
۰/۶۸	داشتن ارتباط دوسویه با مخاطبان در روزنامه‌نگاری سایبر بر خلاف روزنامه‌نگاری سنتی یک ضرورت غیرقابل انکار است.	۲۴
۰/۶۸	جغرافیای مخاطب در روزنامه‌نگاری سایبر یک جغرافیای جهانی و در روزنامه‌نگاری سنتی یک جغرافیای محلی است.	۵۲
۰/۶۸	نخستین وجه تفاوت وبلاگ نویسی به عنوان گونه‌ی کاملاً فردی روزنامه‌نگاری سایبر با روزنامه‌نگاری سنتی در این است که هیچ‌کس مقاله‌ی یک وبلاگ‌نویس را قبل از انتشار نمی‌بیند و بنابراین مورد سانسور پیش از انتشار قرار نمی‌گیرد.	۳۵
۰/۶۷	اگر روزنامه‌نگاری سایبر به دست شرکت‌های بزرگ تجاری و فراملی بیفتد، گردش اطلاعات جنبه‌ی تجاری به خود خواهد گرفت و جریان یک‌سویه اطلاعات مستحکم‌تر خواهد شد و اگر فضای سایبر ژورنالیسم را روزنامه‌نگاران مستقل در دست بگیرند، آزادی بیان تقویت خواهد شد.	۵
۰/۶۲	نمی‌توان بدون تضمین آزادی بیان و به ویژه آزادی مطبوعات و رسانه‌ها به یک جامعه‌ی اطلاعاتی واقعی فکر کرد. روزنامه‌نگاران سایبر باید بتوانند وظایف حرفه‌ای خود را آزادانه دنبال کنند.	۳۲

۰/۶۱	وبسایت‌های روزنامه‌های سنتی از رفتار اولیه خود به عنوان امتداد توزیع نسخه چاپی فاصله خواهند گرفت و به دنبال تشکیل تحریریه مستقل و تولید محتوای ویژه و مستقل از نسخه چاپی خواهند آمد.	۵۳
۰/۵۰	روزنامه‌نگاری سایبر یعنی قابلیت دسترسی سریع به اطلاعات، سرعت به روز رسانی اطلاعات، توزیع افقی اطلاعات و فقدان سلسله مراتب قدرت در تولید اطلاعات با استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی در جهت دوسویگی و ریشه کنی سانسور و تقویت آزادی بیان.	۱
۰/۴۹	روزنامه‌نگاران چاپی به زودی ناچار خواهند شد برای نوشتن مطالب خود به الفبای روزنامه‌نگاری سایبر یعنی گزارشگری به کمک کامپیوتر و آورند.	۳۴
۰/۴۷	ویژگی تعامل یا کنش و واکنش متقابل و دوسویه در رسانه‌های سایبر به یک قالب و فرمت حاکم تبدیل شده که به آن دوسویگی می‌گویند و روزنامه‌نگاری سنتی فاقد آن است.	۴۴
۰/۴۷	جامعه اطلاعاتی جایی است که تمام افراد، بدون توجه به نژاد و ملیت، از حق خود در مورد آزادی بیان و عقیده استفاده کنند، که این حق شامل آزادی حفظ عقاید بدون دخالت دیگران، جست‌وجو، دریافت و استفاده از اطلاعات و ایده‌ها از طریق رسانه‌ها بدون توجه به سرحداث مرزی است.	۱۲
۰/۴۴	برخلاف روزنامه‌نگاری سایبر که در تولید اطلاعات فاقد سلسله مراتب قدرت است، روزنامه‌نگاری سنتی دارای سلسله مراتب قدرت است به طوری که در آن مدیرمسئول روزنامه، شورای سردبیری، سردبیر و دبیران سرویس‌های روزنامه، قدرت و توکردن (چاپ نکردن) مطالب را دارند و این پدیده از آزادی بیان در روزنامه‌نگاری سنتی می‌کاهد.	۲

۰/۴۳	روزنامه‌نگاری سایبر یک روزنامه‌نگاری تعاملی است که بخش وسیعی از اجزای آن را خود مخاطبان آن می‌سازند و همین دلیل کافیتست که بگوییم روزنامه‌نگاری سایبر، بر روزنامه‌نگاری سنتی تأثیر خواهد گذاشت و آزادی بیان را هم تقویت خواهد کرد.	۴۱
۰/۳۸	این خطر وجود دارد که دسترسی به سایت‌های روزنامه‌نگاری سایبر پولی شود و به تدریج آزادی‌های انقلابی موجود در روزنامه‌نگاری سایبر از بین برود و مثلاً با پولی کردن خدمات، یکشنبه و بلاگ‌ها تعطیل شوند. پس روزنامه‌نگاری سایبر همان سومین مرحله روزنامه‌نگاری غرب یعنی روزنامه‌نگاری تجاری است که اکنون در شکل دیجیتال نمود یافته است.	۲۳
۰/۳۷	در رسانه‌های سایبر، پاسخ دادن به نیازهای مخاطبان صرفاً به روزنامه‌نگاران سایبر متکی نیست، برنامه نویسی سایت‌ها برای پاسخگویی اتوماتیک به مخاطبان هم در این میان نقش‌هایی را برعهده می‌گیرد و بنابراین، اوج دوسویگی رسانه‌های سایبر تلفیق وظایف انسان و ماشین در فرآیند ارتباط است.	۵۷
۰/۳۴	هدف ایجاد جامعه اطلاعاتی باز و فراگیر، این است که دانش را به همه مردم برساند و در خدمت بهبود شرایط قرار دهد. رسانه‌ها یاران اصلی این کار هستند و آزادی مطبوعات هم عنصری اساسی است.	۱۰
۰/۳۲	هیچ جامعه اطلاعاتی جهانی وجود نخواهد داشت مگر این که همه افراد، در همه جا، فرصت دسترسی و استفاده از روزنامه‌های الکترونیکی و تارنماهای خبری و غیرخبری را داشته باشند.	۲۸
۰/۱۳	رسانه‌های سایبر را دیگر نمی‌توان به مفهوم سنتی کلمه، رسانه‌های همگانی دانست که در آن‌ها جمعی محدود، پیام‌های محدودی را برای انبوهی از مخاطبان متجانس تولید می‌کنند.	۲۱

۰/۱۲	برخی از وبلاگ‌ها را می‌توان نوع تازه‌ای از روزنامه‌نگاری دانست و این درحالیست که بسیاری از آن‌ها فاقد چنین ویژگی‌هایی هستند.	۳۸
۰/۰۸	روزنامه‌نگاری سایبر یک گستره همگانی الکترونیک را به وجود آورده است که تقریباً همه در آن امکان طرح دیدگاه‌های خود را دارند. این آزادی بیان در روزنامه‌نگاری سنتی قابل دست‌یابی نیست.	۳۰
۰/۰۴	وبلاگ‌ها با تکنولوژی ساده و قابل دسترس، رقیبی برای جریان‌های خبری سنتی شده‌اند و اکنون هر شهروندی می‌تواند خود یک خبرنگار آزاد باشد.	۱۸
۰/۰۱	ارتباطات جمعی از آغاز حالتی یک‌طرفه داشته است. از مدل‌های ارتباطی شانون و ویور تانظریه گلوله‌های جادویی همه‌وهمه جریان‌هایی یک‌طرفه بوده‌اند. حال آن‌که در رسانه‌های سایبر، گیرنده یک مشارکت‌گر فعال است که مثل فرستنده در توزیع اطلاعات شرکت دارد و این یعنی ارتباط دموکراتیک.	۵۶
-۰/۰۴	طبق آرای موسوم به موج سوم، اطلاعات به مثابه یک کالای استراتژیک، موتور محرکه جوامع مدرن است. پس روزنامه‌نگاری سایبر می‌تواند حکم روغن را برای چرخش و گردش این اطلاعات ایفا کند.	۵۵
-۰/۰۶	با بروز روزنامه‌نگاری سایبر، جهان اکنون در آستانه عصر طلایی روزنامه‌نگاری قرار گرفته است. انستیتو امریکایی مطبوعات اعلام کرده است که براساس آرای آینده‌گرایان حوزه رسانه‌ها، در دهه آینده پنجاه درصد محتوای رسانه‌ها توسط مخاطبان آنلاین تولید خواهد شد.	۶۰
-۰/۱۳	شبکه‌های مبتنی بر تکنولوژی‌های نوین، محتوای مناسب و دسترسی به اطلاعات در جامعه اطلاعاتی می‌تواند به شکوفایی استعدادها، توسعه اقتصادی و اجتماعی، ارتقای کیفیت زندگی، امحای فقر، و تسهیل فرآیند تصمیم‌گیری مشارکتی کمک کند.	۱۳

روزنامه‌نگاری سنتی و روزنامه‌نگاری ... / ۱۴۷

۵۸	روزنامه‌نگاری سایبر، آینده‌ روزنامه‌نگاری را به خود اختصاص خواهد داد. خوانندگان روزنامه‌ها در غرب، سال به سال رو به کاهش هستند. جوانان، سبک رایج در روزنامه‌ها را دیگر نمی‌پسندند چون آنلاین بزرگ شده‌اند و اگر سازمان‌های خبری نتوانند از مزایای رسانه‌های سایبر استفاده کنند، در آینده از چشم‌ها و گوش‌های مردم محروم خواهند شد.	-۰/۲۷
۱۹	وبلاگ‌ها می‌توانند تأثیرات زیادی بر پوشش خبری و در نتیجه بر سیاست‌های رسمی و حکومتی حاکم بر مخاطبان بگذارند.	-۰/۶۶
۴۲	نه اخلاق و نه ماهیت وظایف هیچ‌کدام در روزنامه‌نگاری سایبر تغییری نخواهند کرد و روزنامه‌نگاری سایبر در برابر نهادهای تجاری و تبلیغاتی به مقاومت خواهد پرداخت و فضای آزاد و دموکراتیک خود را هم حفظ خواهد کرد.	-۱/۶۳
۲۶	آینده‌نگری‌های خوش‌بینانه مربوط به آزادی بیان در روزنامه‌نگاری سایبر نوعی توهم است.	-۲/۳۲
۴۶	روزنامه‌نگاری سایبر فقط یکی از اجزای جامعه اطلاعاتی است و نه بیش‌تر. در واقع روزنامه‌نگاری سایبر رابطه متقابل چندانی با جامعه اطلاعاتی ندارد.	-۲/۳۵
۳	روزنامه‌نگاری سنتی و روزنامه‌نگاری سایبر از نظر محدودیت‌های مرتبط با آزادی بیان هیچ تفاوتی با یکدیگر ندارند.	-۲/۸۸
مجموع گویه‌های مورد توافق ۴۲ مورد		

هر دو گروه روزنامه‌نگاران (بیست روزنامه‌نگار عرصه سایبر و بیست روزنامه‌نگار چاپی) در مورد دو گویه این پژوهش بیش‌ترین میزان توافق را از خود نشان داده‌اند (در هر دو مورد $z=1/04$).

موافقت با آزادی بیان و ضدیت با سانسور

اولین گویه مورد توافق آن‌ها (با کد ۲۲) در جدول شماره ۱ این است:
اگر قرار است رسانه‌ها نقش حیاتی خود را در جامعه اطلاعاتی ایفا کنند، ایجاد مقررات و قوانین از سوی دولت‌ها یک چیز است و افراط در این کار و لغزیدن به ورطه سانسور و آزار، چیزی دیگر که حقوق همه را به مخاطره می‌اندازد ($z=1/04$).
این توافق، به خوبی میزان حساسیت هر دو گروه روزنامه‌نگاران عرصه سایبر و چاپی را نسبت به خطر سانسور و تهدید شدن آزادی بیان صرف‌نظر از حوزه رسانه‌ای آنان به نمایش می‌گذارد. اعلام این نکته در این جا ضروری است که گویه مزبور عیناً از سخنان دکتر کوفی عنان دبیر کل سازمان ملل در همایش رسانه‌های الکترونیک (Geneva, 9-12 December 2003) که می‌توانست نشانه آشکاری بر اهمیت ارتباط روزنامه‌نگاری سایبر با مقوله جامعه اطلاعاتی و آزادی بیان باشد، انتخاب شده است و هر دو گروه روزنامه‌نگاران بی‌آن‌که بدانند در حال قضاوت پیرامون نظر دبیر کل سازمان ملل هستند، به این گویه پاسخ داده‌اند (شاهدی بر انتقال گفتمان).

قدرت روزنامه‌نگاری سایبر در آزادی از زمان و مکان

اما دومین گویه مورد توافق (کد ۶) نیز نکته مهم دیگری را آشکار می‌سازد و آن پذیرش قدرت روزنامه‌نگاری سایبر در عرصه مقهورسازی زمان و مکان در خدمت اطلاع‌رسانی از سوی هر دو گونه است.

دو مانع زمان و مکان بر خلاف روزنامه‌نگاری سنتی هر دو در روزنامه‌نگاری سایبر حذف شده‌اند. شما هم در هنگام تولید و هم به محض تماس با منابع خبری در جهان سایبر، در موقعیت بی‌زمانی و بی‌مکانی قرار می‌گیرید. مهم نیست که شب است یا روز یا شما در کدام قاره قرار دارید و اطلاعات مورد نظرتان در کدام قاره است، اطلاعات

مورد نظر در همان لحظه در اختیاران قرار می‌گیرد ($z=1/04$). پیام دیگری که در توافق بر سر این گویه نهفته است، این است که قدرت تکنولوژیک روزنامه‌نگاری سایبر غیرقابل انکار است. این انتخاب در واقع از یکی از کمبودهای بزرگی خبر می‌دهد که هم برای روزنامه‌نگاران چاپی و هم برای مخاطبان آنها یک کمبود مشکل‌زا و محدودیت‌آور است (شاهد دیگری بر انتقال گفتمان).

تفاوت فاحش آزادی بیان در روزنامه‌نگاری سنتی و روزنامه‌نگاری سایبر اما بررسی آرایه‌های انتهای همین جدول شماره ۱ یعنی آرایه نزولی گویه‌های مورد توافق روزنامه‌نگاران چاپی و سایبر، نکته بسیار مهم دیگری را که در واقع در کانون توجه و تعقیب این پژوهش بوده به تصویر می‌کشد. به عبارت بهتر، با نگاه به آخرین گویه جدول شماره ۱ می‌توان گفت هر دو گویه، بیش‌ترین میزان مخالفت خود را در تقابل با این انگاره که محدودیت‌های مرتبط با آزادی بیان در روزنامه‌نگاری سنتی و روزنامه‌نگاری سایبر شبیه یکدیگر است به نمایش گذاشته‌اند. هر چهل روزنامه‌نگار در حقیقت، آشکارا با این نکته که محدودیت‌های مرتبط با آزادی بیان در روزنامه‌نگاری سایبر و سنتی هیچ تفاوتی با یکدیگر ندارد، مخالفت ورزیده‌اند و در واقع این میزان از مخالفت ($z=-2/88$) به مراتب قوی‌تر از میزان موافقت اعلام شده بر سر گویه اول است ($z=1/04$). در هر حال آخرین گویه جدول شماره ۱ این است: روزنامه‌نگاری سنتی و روزنامه‌نگاری سایبر از نظر محدودیت‌های مرتبط با آزادی بیان هیچ تفاوتی با یکدیگر ندارند ($z=-2/88$) (شاهد دیگری بر انتقال گفتمان).

آزادی بیان در روزنامه‌نگاری سایبر توهم نیست
گویه دیگری که آینده‌نگری‌های مربوط به آزادی بیان در روزنامه‌نگاری سایبر را

خوش بینانه و نوعی توهم خوانده بود باز هم با دست رد شدید هر دو گروه روزنامه‌نگاران سایبر و سنتی مواجه شده است.

آینده نگری‌های خوش‌بینانه مربوط به آزادی بیان در روزنامه‌نگاری سایبر توهم است (z=-۲/۳۲).

ب- گویه‌های مورد اختلاف روزنامه‌نگاران چاپی و سایبر

جدول شماره ۲ تحت عنوان گویه‌های مورد اختلاف پاسخ‌گویان نشان می‌دهد که آن‌ها بر سر هجده گویه تحقیق دچار اختلاف نظر بوده‌اند و این اختلاف‌نظرها حاوی نکات بسیار مهمی در زمینه انتقال‌گفتمان مورد بحث است.

جدول شماره ۲- گویه‌های مورد اختلاف پاسخ‌گویان

کد	گویه‌ها	گونه اول	گونه دوم	اختلاف
۴	روزنامه‌نگاری سایبر می‌تواند اصل روزنامه‌نگاری سنتی را که ارسال یک‌سویه اطلاعات است تغییر دهد و به آزادی بیان کمک کند. می‌توان گفت که روزنامه‌نگاری سایبر همان دومین مرحله روزنامه‌نگاری غرب یعنی نوعی روزنامه‌نگاری انقلابی اما در شکل دیجیتال است.	۰/۵۳۵	-۱/۲۴۰	۱/۷۷۵
۹	روزنامه‌نگاری سایبر باعث می‌شود تا حکومت‌ها مجبور شوند به شهروندان خود امکان دسترسی آزاد به انواع اطلاعات را بدهند.	-۰/۱۴۶	-۱/۸۲۹	۱/۶۸۳

روزنامه‌نگاری سنتی و روزنامه‌نگاری ... / ۱۵۱

۱/۵۹۱	-۱/۴۹۸	۰/۰۹۴	آزادی بیان در اینترنت باید بدون استثنا و مطلق باشد. این یک اصل بنیادین و یک هدف غایی است که باید در جهت آن تلاش شود.	۲۰
۱/۳۸۴	-۰/۵۲۴	۰/۸۶۱	هر که یک کامپیوتر داشته و به اینترنت دسترسی داشته باشد، می‌تواند برای خود یک وبلاگ درست کند، این اتفاق به این معناست که جریان یک‌سویه اطلاعات دموکراتیک‌تر شده و از معرض فیلتر سنتی سازمان‌های خبری سنتی دورتر شده است.	۳۶
۱/۳۱۷	-۱/۵۷۱	۰/۲۵۳	روزنامه‌نگاران سنتی از ابزارهای های نوین ارتباطی که در روزنامه‌نگاری سایبر مورد استفاده قرار می‌گیرد، می‌ترسند و همین باعث می‌شود تا جذب روزنامه‌نگاری سایبر نشوند.	۱۴
۱/۲۷۰	-۰/۸۳۹	۰/۴۳۱	تغییر در شیوه‌های گردآوری و انتشار اطلاعات در روزنامه‌نگاری سایبر چنان عمیق و چشمگیر است که تنها می‌توان آن‌را با اختراع چاپ به دست گوتنبرگ در قرن پانزدهم مقایسه کرد.	۱۶
۱/۱۴۵	-۰/۵۱۱	۰/۶۳۵	روزنامه‌نگاری سایبر به همه کسانی که درک اندکی از کامپیوتر و توان مناسبی برای برقراری ارتباط و بالاخره یک کامپیوتر مجهز به مودم دارند، فرصت تجربه کردن روزنامه‌نگاری را می‌دهد، حال آن‌که صرف داشتن مهارت‌های روزنامه‌نگاری سنتی، به پیوستن افراد به حوزه روزنامه‌نگاری سنتی کمک نمی‌کند.	۷

۱/۱۳۷	-۱/۰۶۵	۰/۰۷۲	با بروز روزنامه‌نگاری سایبر، این که رسانه‌های چاپی باز هم بتوانند با چند موضوع مشخص برای مخاطبان برجسته سازی کنند، تقریباً غیرممکن شده است چرا که مخاطبان این نوع رسانه‌ها که اکنون خودشان سایت یا وبلاگ دارند، خبرها و دیدگاه‌های خود را در فضای سایبر برجسته تر خواهند ساخت.	۱۵
۱/۰۵۰	-۰/۳۹۷	۰/۶۵۳	روزنامه‌نگاری سایبر با تکنولوژی‌های ساده و ارزان قیمت خود (درمقایسه با قیمت ماشین چاپ روزنامه) باعث شده تا روزنامه‌نگاری دیگر منحصربه‌سازمان‌های مطبوعاتی سنتی نباشد و همه بتوانند روزنامه‌نگار باشند و آزادانه هر چه را می‌خواهند، نشر دهند. پس روزنامه‌نگاری سایبر، نوعی روزنامه‌نگاری آتلیه است. در دوران قدیم، معروف به روزنامه‌نگاری آتلیه، یک دستگاه ارزان استنسیل (درمقایسه با قیمت ماشین چاپ روزنامه) امکان روزنامه‌نگار شدن و آزادانه نوشتن را به همه داد.	۳۹
-۱/۰۳۹	۲/۰۰۶	۰/۹۶۷	اگر مرکزی برای آموزش روزنامه‌نگاری سایبر در ایران تشکیل نشود، روزنامه‌نگاران ایرانی از تحولات جهانی روزنامه‌نگاری مدرن عقب خواهند افتاد.	۵۹
-۱/۰۴۹	-۰/۵۶۱	-۱/۶۱۱	مردم به محتوای رسانه‌های سایبر در مقایسه با محتوای رسانه‌های سنتی اعتماد کم‌تری دارند.	۲۷

۱/۰۹۴-	۰/۵۰۸-	۱/۶۰۳-	۴۰	باور عمومی این است که روزنامه‌های الکترونیکی و تارنماهای خبری تهدیدی غیرقابل کنترل برای حکومت‌های اقتدارگرا هستند. اما چنین نیست. حکومت‌های اقتدارگرا که در طول حیات خود کنترل مطبوعات، رادیو و تلویزیون را در دست داشته‌اند، راه‌های مقابله با اینترنت را نیز پیدا کرده و کنترل آن را به دست گرفته‌اند.
۱/۲۲۴-	۰/۹۱۹-	۲/۱۴۳-	۲۹	اصلی‌ترین نقطه اتصال روزنامه‌نگاری سایبر با جامعه اطلاعاتی، همان بحث جهانی سازی اقتصادی و فرهنگی مورد نظر سرمایه‌داری است.
۱/۳۲۰-	۰/۲۱۹-	۱/۵۹۳-	۴۷	چون هر که یک کامپیوتر داشته و به اینترنت هم دسترسی داشته باشد، می‌تواند برای خود یک وبلاگ درست کند، استانداردهای روزنامه‌نگاری خدشه دار شده، اعتماد به اخبار و صحت اطلاعات کاهش یافته و نقض حریم خصوصی شدت گرفته است.
۱/۳۵۴-	۰/۶۴۰-	۱/۹۹۴-	۸	افزایش تعداد تولیدکنندگان محتوا در جامعه اطلاعاتی از طریق روزنامه‌نگاری سایبر پدیده مثبتی است، اما در عین حال باعث به وجود آمدن سایت‌های شایعه پرداز هم می‌شود و بنابراین در چنین حالتی نمی‌توان به یک دموکراسی مبتنی بر سایبر ژورنالیسم دست یافت.
۱/۴۲۱-	۰/۲۷۹	۱/۱۴۲-	۴۸	روزنامه‌نگاری در معنای سنتی به آموزش گسترده، به جست‌وجوی اطلاعات، به توانمندی در دقت و قضاوت

			در قبال رویدادها نیاز دارد. ولی وبلاگ‌ها فقط تأملات شخصی هستند و نباید آن‌ها را با روزنامه‌نگاری سنتی اشتباه گرفت.	
۱۱	۱/۱۸۷ -	۰/۶۹۳	۱/۸۸۰ -	این احتمال که روزنامه‌نگاری سایبر به رشد خود ادامه دهد، محتمل است، اما سایر انواع روزنامه‌نگاری هم تا مدت‌ها کنار روزنامه‌نگاری سایبر می‌مانند.
۲۵	۱/۴۷۴ -	۰/۸۵۷	۲/۳۳۱ -	روزنامه‌نگاری سنتی باقی خواهد ماند و اگرچه از مخاطبان آن به تدریج کاسته خواهد شد، اما هسته‌ای از مخاطبان فرهیخته به رسانه‌های چاپی وفادار خواهند ماند.

اختلاف نظر بر سر انقلابی بودن روزنامه‌نگاری سایبر

یک اختلاف نظر بر سر گویه ای است که گزاره اصلی آن تغییر یافتن اصل روزنامه‌نگاری سنتی به دست روزنامه‌نگاری سایبر و تقویت آزادی بیان از این طریق است (کد ۴).

روزنامه‌نگاری سایبر می‌تواند اصل روزنامه‌نگاری سنتی را که ارسال یک سویه اطلاعات است تغییر دهد و به آزادی بیان کمک کند. پس می‌توان گفت که روزنامه‌نگاری سایبر همان دومین مرحله روزنامه‌نگاری غرب است، یعنی نوعی روزنامه‌نگاری انقلابی اما در شکل دیجیتال است.

نگاهی به نتایج مربوط به این گونه در جدول گویه‌های مورد اختلاف پاسخ‌گویان نشان می‌دهد روزنامه‌نگاران سنتی به شدت با این گویه مخالف هستند ($z = -1/240$).

اختلاف نظر بر سر نقش حکومت‌ها در دسترسی آزاد شهروندان به انواع اطلاعات

اختلاف بعدی روزنامه‌نگاران سایبر و سنتی در ایران بر سر این گزاره است: روزنامه‌نگاری سایبر باعث می‌شود تا حکومت‌ها مجبور شوند به شهروندان خود امکان دسترسی آزاد به انواع اطلاعات را بدهند. روزنامه‌نگاران سایبر و سنتی هر دو با این نکته که روزنامه‌نگاری سایبر باعث می‌شود تا حکومت‌ها مجبور شوند به شهروندان خود امکان دسترسی آزاد به انواع اطلاعات را بدهند، اعلام مخالفت کرده‌اند، اما میزان مخالفت سایبر ژورنالیست‌ها کم‌تر است (شاهد انتقال گفتمان).

اختلاف نظر بر سر دامنه آزادی بیان در اینترنت

رویه مورد اختلاف بعدی مربوط به آزادی بیان در اینترنت است: آزادی بیان در اینترنت باید بدون استثنا و مطلق باشد. این یک اصل بنیادین و یک هدف غایی است که باید در جهت آن تلاش شود. یافته‌ها حاکی از آن است که در حالی که روزنامه‌نگاران سایبر از این گزاره حمایت کرده‌اند، روزنامه‌نگاران سنتی قویاً با آن مخالفت ورزیده‌اند ($z = -1/498$).

اختلاف نظر بر سر ماهیت سایبر ژورنالیسم

اختلافات روزنامه‌نگاران ایرانی در هر دو عرصه سایبر و سنتی در مورد ماهیت سایبر ژورنالیسم نیز قابل توجه است: روزنامه‌نگاری سایبر به عنوان نوعی روزنامه‌نگاری انقلابی دیجیتال (کد ۴) و روزنامه‌نگاری سایبر به عنوان نوعی روزنامه‌نگاری آتلیه (کد ۳۹) مطرح هستند.

روزنامه‌نگاران سایبر با این دیدگاه که سایبرژورنالیسم نوعی روزنامه‌نگاری انقلابی دیجیتال است موافق ($z=0/535$) هستند و این پاسخ تا حدودی به خاطر علائق آنان به سایبر ژورنالیسم طبیعی به نظر می‌رسد، اما روزنامه‌نگاران سنتی به شدت با آن مخالف هستند ($z=-1/240$).

روزنامه‌نگاران سایبر همچنین با این دیدگاه که سایبر ژورنالیسم نوعی روزنامه‌نگاری آتلیه است موافق ($z=0/653$) هستند و این در حالی است که روزنامه‌نگاران سنتی با آن مخالف هستند ($z=-0/397$).

جمع‌بندی

جمع‌بندی این پژوهش نشان می‌دهد که گفتمان تعیین دستور جلسه و برجسته‌سازی و اشاعه یک سوبه اطلاعات در روزنامه‌نگاری سنتی چایی به سوی سطح وسیعی از توده‌های مخاطب در حال انتقال است. عامل این انتقال گفتمان، همین تکنولوژی‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی هستند که نوع تازه‌ای از روزنامه‌نگاری را به نام سایبرژورنالیسم یا روزنامه‌نگاری سایبر به وجود آورده‌اند. این نوع از روزنامه‌نگاری در واقع در سومین موج روزنامه‌نگاری آنلاین است که به سبب بروز امکانات نوین تکنولوژیک در ادامه تحولات تکنولوژیک از پوسته روزنامه‌نگاری سنتی پا به عرصه وجود گذاشته است. از دیدگاه وین کراسبی (Vin Crosbie) از کارشناسان مطرح رسانه‌های نوین موج اول، روزنامه‌نگاری آنلاین در فاصله سال‌های ۱۹۸۲ تا ۱۹۹۲ شکل گرفته و طی آن تجارب نشر آنلاین به غلبه شرکت‌های بزرگی نظیر ای.ا.ل. یا آئول (AOL) انجامیده، موج دوم یعنی از ۱۹۹۳ به بعد، برخاسته از ورود سازمان‌های خبری به عرصه اخبار آنلاین است و موج سوم هم اکنون با پیدایش

تماس‌های "بی سیم / پهن باند" (wireless/broadband) آغاز شده است.[‡] این انتقال گفتمان، پیامد حضور تکنولوژی‌های نوین ارتباطی در سایبر ژورنالیسم و تقویت آزادی بیان است.

تفاوت دیدگاه: حوزه آموزشی و حوزه حرفه‌ای

در ابتدا باید بگویم اتفاق قابل تعمقی که در این گونه‌بندی رخ داد این بود که چهار استاد ارتباطات (دو پروفیسور ایرانی که در دانشگاه‌های ارتباطات خارج از ایران تدریس می‌کنند و نیز دو دکترای ارتباطات که در دانشگاه‌های داخل ایران تدریس می‌کنند) به همراه سردبیر یک سایت ویژه کتاب و نیز مسئول بخش جامعه اطلاعاتی در یک خبرگزاری بزرگ که همه در گروه سایبر ژورنالیست‌های ایرانی قرار داشتند، با پردازش پاسخ‌ها، به وسیله برنامه کوانل، در گونه دوم با اکثریت روزنامه‌نگاران چاپی قرار گرفتند.

به نظر من این اتفاق از این نظر قابل تعمق است که پاسخ‌های آنان در مقایسه با پاسخ‌های بی‌محابای گروه سایبر ژورنالیست‌های ایرانی - که با مطلق‌نگری و خوش بینی به تحولات برخاسته از سایبر ژورنالیسم همراه است - با دیدگاه‌های گونه دوم با اکثریت روزنامه‌نگاران چاپی همخوان است.

تفاوت دیدگاه: آزادی بیان

آن چه در عرصه ایرانی این انتقال گفتمان مشهود است، این است که به‌رغم توافق‌های مشهود بر سر گویه‌های متعدد، یک تفاوت دیدگاهی بین روزنامه‌نگاران

[‡] The Third Wave of Online Journalism
<http://www.ojr.org/ojr/future/1019174689.php>

ایرانی عرصه سایبر و همتایان آنان در عرصه روزنامه‌نگاری سنتی در پیش است. شواهد علمی این نظر با استخراج از یافته‌های این پژوهش از این قرار است:

جدول شماره ۱ این پژوهش نکته بسیار مهمی را به تصویر کشیده است. آخرین گویه جدول شماره ۱ به ما نشان می‌دهد که روزنامه‌نگاران ایرانی عرصه سایبر و همتایان آنان در عرصه روزنامه‌نگاری سنتی، بیش‌ترین میزان مخالفت خود را در تقابل با این گزاره که محدودیت‌های مرتبط با آزادی بیان در روزنامه‌نگاری سنتی و روزنامه‌نگاری سایبر شبیه یکدیگر است به نمایش گذاشته‌اند. هر چهل روزنامه‌نگار در حقیقت، آشکارا با این نکته که محدودیت‌های مرتبط با آزادی بیان در روزنامه‌نگاری سایبر و سنتی هیچ تفاوتی با یکدیگر ندارند، مخالفت ورزیده‌اند و در واقع این میزان از مخالفت ($z = -2/88$) به مراتب قوی‌تر از میزان موافقت اعلام شده بر سر گویه اول است ($z = 1/04$). مخالفت روزنامه‌نگاران ایرانی عرصه سایبر با این بحث که آزادی‌های سایبر با آزادی‌های روزنامه‌نگاران سنتی یکسان است، بسیار شدید است ($z = -2/78$) و این در حالیست که روزنامه‌نگاران سنتی هم بر این نکته تأکید ورزیده بودند که محدودیت آزادی بیان در روزنامه‌نگاری سنتی قابل قیاس با روزنامه‌نگاری سایبر نیست و این امر نشان می‌دهد که روزنامه‌نگاران سنتی بیش‌تر از همتایان سایبر خود با محدودیت‌های آزادی بیان مواجه هستند ($z = -2/98$).

پیام‌های اختلاف نظرها

از دیگر سو، جدول شماره ۲ این پژوهش هم که تحت عنوان گویه‌های مورد اختلاف پاسخ‌گویان، ارائه شد و نشان داد که روزنامه‌نگاران ایرانی عرصه سایبر و همتایان آنان در عرصه روزنامه‌نگاری سنتی بر سر هجده گویه دچار اختلاف نظر هستند حاوی پیام‌های بسیار مهمی است:

یکی از اختلاف‌نظرها بر سر گویه‌ای بود که گزاره اصلی آن تغییر یافتن اصل روزنامه‌نگاری سنتی به دست روزنامه‌نگاری سایبر و تقویت آزادی بیان از این طریق است (کد ۴).

روزنامه‌نگاری سایبر می‌تواند اصل روزنامه‌نگاری سنتی را که ارسال یک سوبه اطلاعات است تغییر دهد و به آزادی بیان کمک کند. پس می‌توان گفت که روزنامه‌نگاری سایبر همان دومین مرحله روزنامه‌نگاری غرب، یعنی نوعی روزنامه‌نگاری انقلابی اما در شکل دیجیتال است.

نگاهی به نتایج مربوط به این گونه در جدول گویه‌های مورد اختلاف پاسخ‌گویان نشان می‌دهد که در این حوزه دچار یک شکاف دیدگاهی هستیم که باید با برنامه ریزی آن را پر کنیم. روزنامه‌نگاران سنتی به شدت با این نظر که اصل روزنامه‌نگاری سنتی به دست روزنامه‌نگاری سایبر تغییر خواهد کرد و آزادی بیان از این رهگذر تقویت خواهد شد مخالف هستند ($z = -1/240$).

شکاف دیدگاهی دیگر را می‌توان در پاسخ‌های مرتبط با گویه‌ای دید که می‌گوید: آزادی بیان در اینترنت باید بدون استثنا و مطلق باشد. این یک اصل بنیادین و یک هدف غایی است که باید در جهت آن تلاش شود.

یافته‌های مربوط به این گویه حاکی از آن است که روزنامه‌نگاران سایبر از این گزاره حمایت کرده ($z = 0/094$) و روزنامه‌نگاران سنتی قویاً با آن مخالفت ورزیده‌اند ($z = -1/498$). نکته‌ای که اکنون در این زمینه قابل تعمق است، این است که به نظر می‌رسد روزنامه‌نگاران سایبر ایرانی نسبت به مفهوم آزادی در فضای سایبر، دچار مطلق‌گرایی هستند.

نکته مهم دیگری که در جمع‌بندی پژوهش باید به آن اشاره کنم، این است که روزنامه‌نگاران سنتی هم در مورد ماهیت سایبرژورنالیسم دچار مطلق‌گرایی هستند

آن‌ها با هر دو تعریفی که در آن‌ها روزنامه‌نگاری سایبر نوعی روزنامه‌نگاری انقلابی دیجیتال (کد ۴) و نوعی روزنامه‌نگاری آتلیه (تکثرگرا) (کد ۳۹) تعریف شده مخالفت ورزیده‌اند و به این ترتیب حجم وسیعی از آرای کارشناسانه و ادبیات متمرکز بر آزادی‌های برخاسته از روزنامه‌نگاری سایبر را نادیده گرفته‌اند.

در واقع، براساس یافته‌های این پژوهش، روزنامه‌نگاران سایبر با این دیدگاه که سایبر ژورنالیسم نوعی روزنامه‌نگاری انقلابی دیجیتال است موافق ($z=0/535$) و روزنامه‌نگاران سنتی به شدت با آن مخالف هستند ($z=-1/240$). روزنامه‌نگاران سایبر همچنین با این دیدگاه که سایبر ژورنالیسم نوعی روزنامه‌نگاری آتلیه است موافق ($z=0/653$) هستند و این در حالیست که روزنامه‌نگاران سنتی با آن مخالف ورزیده‌اند ($z=-0/397$).

پیشنهاد بر اساس یافته‌ها

به نظر می‌رسد برای پرکردن این شکاف دیدگاهی که بین روزنامه‌نگاران سایبر و سنتی در ایران وجود دارد، می‌توان بر مورد توافق‌ترین گویه بین آنان که ضدیت با سانسور است تکیه کرد.

ضدیت با سانسور

هر دو گروه روزنامه‌نگاران (بیست روزنامه‌نگار عرصه سایبر و بیست روزنامه‌نگار عضو رسانه‌های چاپی) در مورد این گویه که با کد ۲۲ در جدول شماره ۱ یعنی جدول آرایه نژولی گویه‌های مورد توافق ارائه شد، بیش‌ترین میزان توافق را از خود نشان داده‌اند ($z=1/04$).

برای پرکردن شکاف دیدگاهی موجود در میان روزنامه‌نگاران سایبر و سنتی در

ایران می‌توان بر یکی دیگر از یافته‌های همین پژوهش تکیه کرد.

ضرورت دایر کردن یک مرکز برای آموزش سایبرژورنالیسم در ایران یادآوری می‌کنم که بافت غالب گونه اول این پژوهش را روزنامه‌نگاران سایبر تشکیل می‌دادند (هجده نفر مشتمل بر چهارده روزنامه‌نگار عرصه سایبر و چهار روزنامه‌نگار چاپی) و بنابراین انتخاب‌های آنان می‌تواند بازتاباننده نگرش‌های روزنامه‌نگاران ایرانی عرصه سایبر باشد.

انتخاب اول این گروه یعنی گونه اول، با این که تمامی آنان دارای سایت‌های اینترنتی بوده و مهارت‌های اولیه برای روزنامه‌نگاری سایبر را نیز داشته‌اند، گویه‌ای بود که برای سنجش میزان حساسیت پاسخ دهندگان به آموزش روزنامه‌نگاری سایبر در ایران طراحی شده بود.

اگر مرکزی برای آموزش روزنامه‌نگاری سایبر در ایران تشکیل نشود، روزنامه‌نگاران ایرانی از تحولات جهانی روزنامه‌نگاری مدرن عقب خواهند افتاد ($z=0/97$).

انتخاب اول سایبرژورنالیست‌های ایرانی گویای این نکته است که شتاب سایبر ژورنالیسم به حدی است که حتی آن‌ها را هم نگران می‌کند و باعث می‌شود تا به تشکیل مرکزی برای آموزش روزنامه‌نگاری سایبر در ایران به عنوان یک ضرورت نگاه کنند.

اما انتخاب اول گونه دوم هم که شامل ۲۲ نفر مرکب از شانزده روزنامه‌نگار رسانه‌های چاپی و شش روزنامه‌نگار عرصه سایبر می‌شد و در واقع در آن روزنامه‌نگاران چاپی غلبه داشتند، همین گویه فوق‌الذکر اما با تأکید بسیار بیشتر بود ($z=2/01$) و این طبیعی است، چرا که روزنامه‌نگاران سنتی ایران بیش‌تر از هم‌تایان

سایر خود به آموزش در این عرصه نیاز دارند.

منابع:

- بدیعی، نعیم. «روش شناسی کی یو Q»، سالنامه پژوهش و ارزشیابی در علوم اجتماعی و رفتاری. جلد اول، به کوشش دکتر حسین رحمان سرشت. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۸۱.

- Bofo, Kwame. *Status of Research on the Information Society*. Paris: UNESCO, 2003

- Brown, Steven R. *The History and Principles of Q Methodology in Psychology and the Social Sciences*. Ohio: Department of Political Science Kent State University.

<http://facstaff.uww.edu/cottlec/QArchive/Bps.htm>

- Brown, Steven R. "Q Methodology and Qualitative Research", Kent State University, *Qualitative Health Research*. 6 (4), November 1996.

www.rz.unibw-muenchen.de/~p41bsmk/qmethod/srbqhc.htm

پیوست:

۱. سایبرژورنالیسم یا روزنامه‌نگاری سایبر یعنی قابلیت دسترسی سریع به اطلاعات، سرعت به روز رسانی اطلاعات، توزیع افقی اطلاعات و فقدان سلسله مراتب قدرت در تولید اطلاعات با استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی در جهت دوسویگی و ریشه‌کنی سانسور و تقویت آزادی بیان.
۲. برخلاف سایبرژورنالیسم که در تولید اطلاعات، فاقد سلسله‌مراتب قدرت است، روزنامه‌نگاری سنتی دارای سلسله‌مراتب قدرت است به طوری که در آن مدیر مسئول روزنامه، شورای سردبیری، سردبیر و دبیران سرویس‌های روزنامه، قدرت و توکردن (چاپ نکردن) مطالب را دارند و این پدیده از آزادی بیان در روزنامه‌نگاری سنتی می‌کاهد.
۳. روزنامه‌نگاری سنتی و روزنامه‌نگاری سایبر از نظر محدودیت‌های مرتبط با آزادی بیان هیچ تفاوتی با یکدیگر ندارند.
۴. روزنامه‌نگاری سایبر می‌تواند اصل روزنامه‌نگاری سنتی را که ارسال یک سویه اطلاعات است تغییر دهد و به آزادی بیان کمک کند. پس می‌توان گفت که روزنامه‌نگاری سایبر همان دومین مرحله روزنامه‌نگاری غرب است، یعنی نوعی روزنامه‌نگاری انقلابی اما در شکل دیجیتال است.
۵. اگر روزنامه‌نگاری سایبر یا همان سایبر ژورنالیسم به دست شرکت‌های بزرگ تجاری و فراملی بیفتد، گردش اطلاعات جنبه تجاری به خود خواهد گرفت و جریان یک سویه اطلاعات مستحکم‌تر خواهد شد و اگر فضای روزنامه‌نگاری سایبر را روزنامه‌نگاران مستقل در دست بگیرند، آزادی بیان تقویت خواهد شد.
۶. دو مانع زمان و مکان بر خلاف روزنامه‌نگاری سنتی هر دو در روزنامه‌نگاری سایبر حذف شده‌اند. شما هم در هنگام تولید و هم به محض تماس با منابع خبری

درجهان سایبر، در موقعیت بی‌زمانی و بی‌مکانی قرار می‌گیرید. مهم نیست که شب است یا روز یا شما در کدام قاره قرار دارید و اطلاعات مورد نظرتان در کدام قاره است، اطلاعات مورد نظر در همان لحظه در اختیارتان قرار می‌گیرد.

۷. روزنامه‌نگاری سایبر به کسانی که درک اندکی از کامپیوتر و توان مناسبی برای برقراری ارتباط و بالاخره یک کامپیوتر مجهز به مودم دارند، فرصت تجربه روزنامه‌نگاری را می‌دهد، حال آن‌که صرف داشتن مهارت‌های روزنامه‌نگاری سنتی به پیوستن افراد به حوزه روزنامه‌نگاری سنتی کمک نمی‌کند.

۸. افزایش تعداد تولیدکنندگان محتوا در جامعه اطلاعاتی (از طریق روزنامه‌نگاری سایبر) پدیده مثبتی است، اما درعین حال باعث به وجود آمدن سایت‌های شایعه پرداز هم می‌شود و بنابراین درچنین حالتی نمی‌توان به یک دموکراسی مبتنی بر سایبرژورنالیسم دست یافت.

۹. روزنامه‌نگاری سایبر باعث می‌شود تا حکومت‌ها مجبور شوند به شهروندان خود امکان دسترسی آزاد به انواع اطلاعات را بدهند.

۱۰. هدف ایجاد جامعه اطلاعاتی باز و فراگیر، این است که دانش را به همه مردم برساند و درخدمت بهبود شرایط قرار دهد. رسانه‌ها یاران اصلی این کار هستند و آزادی مطبوعات هم عنصری اساسی است.

۱۱. این احتمال که روزنامه‌نگاری سایبر به رشد خود ادامه دهد، محتمل است، اما سایر انواع روزنامه‌نگاری هم تا مدت‌ها کنار روزنامه‌نگاری سایبر باقی می‌مانند.

۱۲. جامعه اطلاعاتی جایی است که تمام افراد، بدون توجه به نژاد و ملیت، ازحق خود درمورد آزادی بیان و آزادی عقیده استفاده کنند، که این حق شامل آزادی حفظ عقاید بدون دخالت دیگران، جستجو، دریافت و استفاده از اطلاعات و ایده‌ها از طریق رسانه‌ها بدون توجه به سرحدات مرزی می‌باشد.

۱۳. شبکه‌های مبتنی بر تکنولوژی‌های نوین، محتوای مناسب و دسترسی به اطلاعات در جامعه اطلاعاتی می‌تواند به شکوفایی استعدادها، توسعه اقتصادی و اجتماعی، ارتقای کیفیت زندگی، امحای فقر، و به تسهیل فرآیند تصمیم‌گیری مشارکتی کمک کند.

۱۴. روزنامه‌نگاران سنتی از ابزارهای نوین ارتباطی که در روزنامه‌نگاری سایبر مورد استفاده قرار می‌گیرد، می‌ترسند و همین باعث می‌شود تا جذب روزنامه‌نگاری سایبر نشوند.

۱۵. با بروز روزنامه‌نگاری سایبر، اینکه رسانه‌های چاپی باز هم بتوانند فقط با چند موضوع مشخص برای مخاطبان خود برجسته سازی کنند، تقریباً غیرممکن شده است چراکه مخاطبان این نوع رسانه‌ها که اکنون خودشان سایت و یا وبلاگ دارند، خبرها و دیدگاه‌های خودشان را در فضای سایبر برجسته تر خواهند ساخت.

۱۶. تغییر در شیوه‌های گردآوری و انتشار اطلاعات در روزنامه‌نگاری سایبر چنان عمیق و چشمگیر است که تنها می‌توان آنرا با اختراع چاپ بدست گوتنبرگ در قرن پانزدهم مقایسه کرد.

۱۷. روزنامه‌های سایبر می‌توانند با استفاده از امکان شخصی سازی حتی برای یک نفر انتشار یابند. به این معنی که شما می‌توانید به روزنامه اینترنتی دستور بدهید که چه نوع اطلاعاتی را در اختیارتان قرار دهد و چه نوع اطلاعاتی را در اختیارتان قرار ندهد.

۱۸. وبلاگ‌ها با تکنولوژی ساده و قابل دسترس، رقیبی برای جریانهای خبری سنتی شده‌اند و اکنون هر شهروندی می‌تواند خود یک خبرنگار آزاد باشد.

۱۹. وبلاگ‌ها می‌توانند تأثیرات زیادی بر پوشش خبری و در نتیجه بر سیاست‌های رسمی و حکومتی حاکم بر مخاطبان بگذارند.

۲۰. آزادی بیان در اینترنت باید بدون استثنا و مطلق باشد. این یک اصل بنیادین و

یک هدف غایی است که باید در جهت آن تلاش شود.

۲۱. رسانه‌های سایبر را دیگر نمی‌توان به مفهوم سنتی کلمه، رسانه‌های همگانی دانست که در آنها جمعی محدود، پیامهای محدودی را برای انبوهی از مخاطبان متجانس تولید می‌کنند.

۲۲. اگر قرار است رسانه‌ها نقش حیاتی خود را در جامعه اطلاعاتی ایفا کنند. ایجاد مقررات و قوانین از سوی دولتها یک چیز است و افراط در این کار و لغزیدن به ورطه سانسور و آزار، چیزی دیگر که حقوق همه را به مخاطره می‌اندازد.

۲۳. این خطر وجود دارد که دسترسی به سایتهای روزنامه‌نگاری سایبر پولی شود و به تدریج آزادی‌های انقلابی موجود در روزنامه‌نگاری سایبر از بین برود و مثلاً با پولی کردن خدمات، یکشنبه و بلاگ‌ها تعطیل شوند. پس روزنامه‌نگاری سایبر همان سومین مرحله روزنامه‌نگاری غرب یعنی روزنامه‌نگاری تجاری است که اکنون در شکل دیجیتال نمود یافته است.

۲۴. داشتن ارتباط دوسویه با مخاطبان در روزنامه‌نگاری سایبر بر خلاف روزنامه‌نگاری سنتی یک ضرورت غیر قابل انکار است.

۲۵. روزنامه‌نگاری سنتی باقی خواهد ماند و اگرچه از مخاطبان آن به تدریج کاسته خواهد شد، اما هسته‌ای از مخاطبان فرهیخته به رسانه‌های چاپی وفادار خواهند ماند.

۲۶. آینده‌نگری‌های خوش‌بینانه مربوط به آزادی بیان در روزنامه‌نگاری سایبر نوعی توهم است

۲۷. مردم به محتوای رسانه‌های سایبر در مقایسه با محتوای رسانه‌های سنتی اعتماد کم‌تری دارند.

۲۸. هیچ جامعه اطلاعاتی جهانی وجود نخواهد داشت مگر این که همه افراد، در همه جا، فرصت دسترسی و استفاده از روزنامه‌های الکترونی و تارنماهای خبری و

غیرخبری را داشته باشند.

۲۹. اصلی‌ترین نقطه اتصال روزنامه‌نگاری سایبر با جامعه اطلاعاتی، همان بحث جهانی سازی اقتصادی و فرهنگی مورد نظر سرمایه داری است.
۳۰. روزنامه‌نگاری سایبر یک گستره همگانی الکترونیک را به وجود آورده است، که تقریباً همه در آن امکان طرح دیدگاههای خود را دارند. این آزادی بیان در روزنامه‌نگاری سنتی قابل دستیابی نیست.
۳۱. وبلاگ نویسی نوع تازه‌ای از روزنامه‌نگاری سایبر است، ما در آینده شاهد نرم افزارهایی برای وبلاگ نویسی خواهیم بود که به افراد امکان می‌دهد نه تنها خبر و نظر، بلکه گرافیک، ویدیو و صدا را هم به کار بگیرند.
۳۲. نمی‌توان بدون تضمین آزادی بیان و به ویژه آزادی مطبوعات و رسانه‌ها به یک جامعه اطلاعاتی واقعی فکر کرد. روزنامه‌نگاران سایبر باید بتوانند وظایف حرفه‌ای خود را آزادانه دنبال کنند.
۳۳. جامعه اطلاعاتی مردم‌محور، همه شمول، و توسعه‌مدار، جامعه‌ای است که در آن همگان بتوانند اطلاعات و دانش را خلق کنند، به آن دسترسی داشته باشند، آنرا بکار گیرند و به اشتراک بگذارند، تا افراد، اجتماعات و مردمان قادر شوند بر پایه اهداف و اصول منشور ملل متحد و احترام کامل و پاسداشت بیانیه جهانی حقوق بشر، در ارتقاء توسعه پایدار و بهبود کیفیت زندگی خویش، به‌طور کامل استعدادهای خود را محقق سازند.
۳۴. روزنامه‌نگاران چاپی بزودی ناچار خواهند شد برای نوشتن مطالب خود به الفبای روزنامه‌نگاری سایبر یعنی گزارشگری به کمک کامپیوتر رو آورند.
۳۵. نخستین وجه تفاوت وبلاگ نویسی به عنوان گونه کاملاً فردی روزنامه‌نگاری سایبر با روزنامه‌نگاری سنتی در این است که هیچکس مقاله یک وبلاگ نویس را قبل از

انتشار نمی‌بیند و بنابراین مورد سانسور پیش از انتشار قرار نمی‌گیرد.

۳۶. هر که یک کامپیوتر داشته و به اینترنت هم دسترسی داشته باشد، می‌تواند برای خود یک وبلاگ درست کند، این اتفاقاً به این معناست که جریان یک سویه اطلاعات دمکراتیک تر شده و از معرض فیلتر سنتی سازمانهای خبری سنتی دورتر شده است.

۳۷. روزنامه‌نگاری سایبر تلفیقی خلا از چندین رسانه گوناگون مانند رادیو، تلویزیون و روزنامه و ابزارهای مولتی مدیایی است. پس دست اندرکاران آن باید تخصص‌های روزنامه‌نگاری را با دانش فنی همراه کنند.

۳۸. برخی از وبلاگ‌ها را می‌توان نوع تازه‌ای از روزنامه‌نگاری دانست و این درحالیست که بسیاری از آنها فاقد چنین ویژگی‌هایی هستند.

۳۹. روزنامه‌نگاری سایبر با تکنولوژی‌های ساده و ارزان قیمت خود (درمقایسه با قیمت ماشین چاپ روزنامه) باعث شده تا روزنامه‌نگاری دیگر منحصر به سازمانهای مطبوعاتی سنتی نباشد و همه بتوانند روزنامه‌نگار باشند و آزادانه هر چه می‌خواهند را نشر دهند پس روزنامه‌نگاری سایبر، نوع روزنامه‌نگاری آتلیه است. در دوران قدیمی معروف به روزنامه‌نگاری آتلیه یک دستگاه ارزان استنسیل (درمقایسه با قیمت ماشین چاپ روزنامه) امکان روزنامه‌نگار شدن و آزادانه نوشتن را به همه داد.

۴۰. باور عمومی این است که روزنامه‌های الکترونیکی و تارنما‌های خبری تهدیدی غیرقابل کنترل برای حکومت‌های اقتدارگرا هستند. اما چنین نیست. حکومت‌های اقتدارگرا که در طول حیات خود کنترل مطبوعات، رادیو و تلویزیون را در دست داشته‌اند، راههای مقابله با اینترنت را نیز پیدا کرده و کنترل آنها را به دست گرفته‌اند.

۴۱. روزنامه‌نگاری سایبر یک روزنامه‌نگاری تعاملی است که بخش وسیعی از اجزای آنرا خود مخاطبان آن می‌سازند و همین دلیل کفایت است که بگوئیم روزنامه‌نگاری سایبر، بر روزنامه‌نگاری سنتی تأثیر خواهد گذاشت و آزادی بیان را هم

تقویت خواهد کرد.

۴۲. نه اخلا و نه ماهیت وظایف هیچکدام در روزنامه‌نگاری سایبر تغییری نخواهند کرد و روزنامه‌نگاری سایبر در برابر نهادهای تجاری و تبلیغاتی به مقاومت خواهد پرداخت و فضای آزاد و دمکراتیک خود را هم حفظ خواهد کرد.

۴۳. دولتها در بسیاری از مواقع به بهانه جرایم واقعی (نظیر اقدامات تروریستی، پورنوگرافی، حملات نژادپرستانه و غیره در اینترنت) و به اسم حمایت از جامعه و به اسم حفظ اخلا، رسانه‌های سایبر را فیلتر می‌کنند.

۴۴. ویژگی تعامل یا کنش و واکنش متقابل و دوسویه در رسانه‌های سایبر به یک قالب و فرمت حاکم تبدیل شده است که به آن دو سویه‌گی می‌گویند و روزنامه‌نگاری سنتی فاقد آن است

۴۵. در روزنامه‌نگاری سنتی، زمان ارتباط گرفتن با رسانه در اختیار مخاطب نیست. اما در رسانه‌های سایبر زمان ارتباط گرفتن در اختیار مخاطب است و در واقع مخاطب هر وقت که بخواهد با رسانه سایبر تماس می‌گیرد.

۴۶. روزنامه‌نگاری سایبر فقط یکی از اجزای جامعه اطلاعاتی است و نه بیش‌تر. در واقع روزنامه‌نگاری سایبر رابطه متقابل چندانی با جامعه اطلاعاتی ندارد.

۴۷. چون هر که یک کامپیوتر داشته و به اینترنت هم دسترسی داشته باشد، می‌تواند برای خود یک وبلاگ درست کند، استانداردهای روزنامه‌نگاری خدشه دار شده، اعتماد به اخبار و صحت اطلاعات کاهش یافته و نقض حریم خصوصی شدت گرفته است.

۴۸. روزنامه‌نگاری در معنای سنتی به آموزش گسترده، به جستجوی اطلاعات، به توانمندی در دقت و قضاوت در قبال رویدادها نیاز دارد. ولی وبلاگ‌ها فقط تاملات شخصی هستند و نباید آن‌ها را با روزنامه‌نگاری سنتی اشتباه گرفت.

۴۹. اگر صرفاً محتوای رسانه‌هایی چون تلویزیون، روزنامه و غیره را در محیط وب بیاوریم، نمی‌توانیم بگوییم حالاً صاحب روزنامه‌نگاری سایبر هستیم چرا که روزنامه‌نگاری سایبر همیشه با ویژگی‌های خاص خود نوشته، گزارش و تولید می‌شود.
۵۰. برای رسانه‌های سایبر هیچ مشکلی از نظر توزیع وجود ندارد، نه برف، نه باران، نه کمبود وسایل نقلیه زمینی و دریایی و نه مشکل تنظیم ساعت ارسال نشریه با خطوط هوایی، هیچ کدام مطرح نیست.
۵۱. یکی از ویژگی‌ها و مزایای روزنامه‌نگاری سایبر این است که بین روزنامه‌نگار سایبر و مخاطب او، واسطه‌سومی وجود ندارد و در واقع تا حدودی شبیه ارتباط چهره به چهره است، چرا که امکان پرس فرست بطور لحظه به لحظه برای طرفین موجود است.
۵۲. جغرافیای مخاطب در روزنامه‌نگاری سایبر یک جغرافیای جهانی و در روزنامه‌نگاری سنتی یک جغرافیای محلی است.
۵۳. وب سایت‌های روزنامه‌های سنتی از رفتار اولیه خود به عنوان امتداد توزیع نسخه چاپی، فاصله خواهند گرفت و به دنبال تشکیل تحریریه مستقل و تولید محتوای ویژه و مستقل از نسخه چاپی خواهند آمد.
۵۴. فرامتن از مزایای روزنامه‌نگاری سایبر است. واژه فرامتنی امکان دستیابی به تمام مطالب مربوط به آن واژه را فراهم می‌سازد. مفهوم فرامتن این است که متون در جهان رسانه‌های سایبر، بر خلاف روزنامه‌نگاری سنتی، به یکدیگر متصل هستند و این به درک همه جانبه تر از رویدادها کمک می‌کند.
۵۵. طبق آرای موسوم به موج سوم، اطلاعات بمتابه یک کالای استراتژیک، موتور محرکه جوامع مدرن است. پس روزنامه‌نگاری سایبر می‌تواند حکم روغن را برای چرخش و گردش این اطلاعات ایفا کند.
۵۶. ارتباطات جمعی از آغاز حالتی یک‌طرفه داشته است. از مدلهای ارتباطی

شانون و ویور تا نظریه گلوله‌های جادویی همه و همه جریانهایی یکطرفه بوده‌اند. حال آنکه در رسانه‌های سایبر، گیرنده یک مشارکت‌گر فعال است که مثل فرستنده در توزیع اطلاعات شرکت دارد و این یعنی ارتباط دموکراتیک.

۵۷. در رسانه‌های سایبر، پاسخ دادن به نیازهای مخاطبان صرفاً به روزنامه‌نگاران سایبر متکی نیست، برنامه نویسی سایتها برای پاسخگویی اتوماتیک به مخاطبان هم در این میان نقش‌هایی را برعهده می‌گیرد و بنییراین، اوج دوسویه گی رسانه‌های سایبر تلفیق وظایف انسان و ماشین در فرآیند ارتباط است.

۵۸. روزنامه‌نگاری سایبر، آینده روزنامه‌نگاری را به خود اختصاص خواهد داد. خوانندگان روزنامه‌ها در غرب، سال به سال رو به کاهش هستند. جوانان، سبک رایج در روزنامه‌ها را دیگر نمی‌پسندند چون آنلاین بزرگ شده‌اند و اگر سازمانهای خبری نتوانند از مزایای رسانه‌های سایبر استفاده کنند، در آینده از چشمها و گوشهای مردم محروم خواهند شد.

۵۹. اگر مرکزی برای آموزش روزنامه‌نگاری سایبر در ایران تشکیل نشود، روزنامه‌نگاران ایرانی از تحولات جهانی روزنامه‌نگاری مدرن عقب خواهند افتاد.

۶۰. با بروز روزنامه‌نگاری سایبر، جهان اکنون در آستانه عصرطلایی روزنامه‌نگاری قرارگرفته است، انستیتو امریکایی مطبوعات اعلام کرده است براساس آرای آینده‌گرایان حوزه رسانه‌ها، در دهه آینده پنجاه درصد محتوای رسانه‌ها توسط مخاطبان آنلاین، تولید خواهد شد.

نکته قابل توجه درباره این گویه‌ها این است که بخش عمده ای از آنها از میان اظهارات شخصیت‌ها، کارشناسان و از بین اسناد و مقررات بین‌المللی در حوزه ارتباطات و جامعه اطلاعاتی استخراج شده‌اند و پاسخ دهندگان از این موضوع بی‌اطلاع بوده‌اند.